

Nove knjige New books

Gooders J.: Ptiči Slovenije in Evrope (Field guide to the Birds of Britain & Europe), prevod in priredba J. Gregori, MK Ljubljana 1998

Veliki priročnik Ptiči Slovenije in Evrope ima trdo vezavo in je natisnjen na 512 straneh. Avtor prevoda, J. Gregori, nam v uvodnih poglavjih na kratko predstavi problematiko ptičjih imen, nas poduči, kako priročnik uporabljati, opiše osnovne načine določanja ptic in beleženja terenskih opazovanj ter navrže par besed tudi o varstvu narave. Glavni del knjige je seveda predstavitev 427 vrst ptic, ki se tako ali drugače pojavljajo v Evropi. Priročnik sodi med t.i. slikovne določevalne ključke, kar pomeni, da je podatek knjige na barvnih risbah (avtor je Alan Harris). Večina poglavij zvesto sledi angleškemu originalu, dodana sta le prevajalčev predgovor in slovensko-angleško-latinski slovarček ptičjih imen v treh delih. Pri opisih vrst so dodane tudi ocene velikosti slovenskih populacij, ki so povzete po obeh nacionalnih atlasih.

Sicer pa, kaj napisati o knjigi. Vse, kar je pohvalnega v originalu, velja tudi za slovenski prevod. Slike so dobre, barve ptic dokaj realne, vrste so pogosto predstavljene tudi z več kot le eno sliko (samec - samica, odrasel osebek - mladič, vrsta na tleh - v letu...). Pomembne podrobnosti na telesu so jasno označene s puščicami. Vsi ključni podatki, kot npr. barve posameznih delov telesa, značilno vedenje in oglašanje kot tudi glavni gnezditveni podatki, so predstavljeni zgoščeno v tabeli pod sliko, kar pomeni, da lahko osnovno informacijo o vrsti dobimo zelo hitro. Druge zanimivosti so v besedilu ob tabeli. Na dnu je seveda tudi nepogrešljiv zemljevid (skica) Evrope, na katerem so z različnimi barvami dovolj pregledno označene površine zimske in poletne razširjenosti vsake izmed predstavljenih vrst. Prevod je strokovno na visokem nivoju.

Po drugi strani pa, vse kar me moti v originalu, me moti tudi tu. Priročnik je zelo "zračen", kar pomeni, da je med slikami in

besedili veliko praznega prostora. Običajno me to pri knjigah sicer ne moti, a je že tako, da je pri terenskih priročnikih vsaka nepotrebna teža odveč. Opisi se pogosto in brez velike potrebe ponavljajo. Enkrat so predstavljeni v tabeli, drugič v besedilu. Malo uporabna se mi zdi tudi tabela pregleda pogostnosti vrst v posameznih mesecih. Pričakoval bi, da bodo podatki prirejeni za Slovenijo, a niso. Predstavljajo oceno pogostnosti vrste v predelu Evrope, kjer se je vrsta običajno pojavlja. Tako je za ptičarje v Sloveniji povsem neuporaben podatek, da skobčjo sovo, ki je pri nas izredno redek zimski gost, opazimo hitreje kot npr. malo uhari-co, ki gnezdi skoraj na vsakem gozdnem robu. Avtor sicer v uvodu pojasni principe razumevanja tabele, a večina ljudi bi mu bila verjetno hvaležna, če bi priredil za slovenske razmere tudi te tabele.

Komu je knjiga namenjena? Uvodna poglavja, trojezični slovarček in dejstvo, da je oblikovanje strani narekovala v prvi vrsti estetika, manj pa terenska uporabnost, kažejo, da je knjiga v prvi vrsti namenjena začetnikom in nedeljskim opazovalcem ptic, torej bolj ali manj naključnim kupcem. Kvaliteta slik, po drugi strani, zagotavlja, da bodo s knjigo zadovoljni tudi bolj izkušeni ornitologi, če bodo v terenskem nahrbtniku le še našli dovolj prostora, v denarnici pa dovolj denarja zanj. Zelo izkušeni ornitologi knjige verjetno ne bodo kupili. Menim, da je bila odločitev avtorja, da prevede knjigo, s katero bo zadovoljiv predvsem prvi, največji krog opazovalcev, kar na mestu. To je le prvi slikovni ključ za ptice v domačem jeziku, po drugi strani pa imajo stari mački tako ali tako na svoji polici že kup tujih, slikovnih ključev, tako da knjige ne bi kupili, tudi če bi bil preveden njihov najljubši ključ.

Davorin Tome

Geister I.: Ali ptice res izginjajo?; TZS Ljubljana 1998

V uvodnih poglavjih knjige s podnaslovom "Slovenski in evropski vidiki varstva gnezdečih ptic" nam avtor obširno razloži nekaj pojmov, ki so pravzaprav hrbtnica knjige: kaj pomeni, da je vrsta redka, in kaj, da je pogosta; katere so

izginule in katere pričakovane gnezdilke; kaj je ogroženost in kaj varnost. Predstavi nam tudi najpogostejše vzroke, ki ptice ogrožajo, kakor tudi različna merila, po katerih danes ptice razporejamo v seznam ogroženosti: najbolj ogrožene na vrh, najmanj pa pri dnu. Sledi dokaj podroben opis 82 vrst, po avtorjevem izboru, ki veljajo za ogrožene na nacionalnem nivoju. Predstavitev vsake sledi vnaprej določenim podnaslovom: značilnost vrste, življenjski prostor, razširjenost in številnost, populacijsko dogajanje, ogroženost in naravovarstveni status. Vsaka vrsta je predstavljena tudi z barvno fotografijo in dve - ali trivrstičnim zbirnim besedilom o stanju njene populacije. Ob koncu knjige je še tabela, v kateri so podatki o velikosti in stabilnosti populacij vseh slovenskih gnezdilcev (ne le predstavljenih), kratek slovarček manj poznanih pojmov in literaturni viri. Vse skupaj je natisnjeno na 202 straneh in vezano v trde platnice.

Živimo v času, ko žanjemo, kar je zraslo iz semena zasejanega pred več kot 20 leti, ko se je v Evropi prebudila želja po čim bolj objektivnem poznavanju ptic. Začelo se je z zbiranjem podatkov za evropski atlas gnezdilcev. Pristop je bil sprva sicer bolj kvalitativen, kasneje pa vse bolj in bolj kvantitativen. Rezultat evropskega, ornitološkega nemira (ki pa gotovo ni končen) so vsaj tri knjige, ki so izšle v zadnjih treh letih in so do roba polne konkretnih podatkov o ptičjih populacijah. Vse tri bodo verjetno še dolgo pomenile "zakon" v evropski ornitologiji. To so: Evropski atlas gnezdilcev, Varstveni status ptic v Evropi in Habitati ptic v Evropi. Geistrova knjiga, ki je praktično njihova sodobnica, ne skriva, da je zgrajena prav na njihovih podatkih. Seveda pa ji glavni pečat dajejo podatki o pticah v Sloveniji, tako imenovane slovenske ornitološke značilnosti, ki včasih mejijo že na eksootiko. Če drugega ne, si knjiga in seveda avtor zaslužita pohvalo, zaradi katere nam nihče ne more očitati capljanja za Evropo.

Knjiga je, v nasprotju s knjigami, ki so nekakšen vir podatkov (poleg treh že omenjenih, naj izpostavim vsaj še oba nacionalna atlasa in Rdeči seznam ogroženih gnezdilcev Slovenije), napi-

sana na zelo poljuden način, kot smo sicer pri Geistru že vajeni. Med elegantno predstavljena dejstva, povzeta iz originalov, so tu in tam spretno vpletena izvirna avtorjeva razmišljanja in njegovi pogledi in razlage predstavljenih rezultatov. Vsi, ki se z varstvom narave ne ukvarjajo, bodo morda imeli nekaj težav pri uvodnih poglavjih, kjer so zelo strnjeno prikazane metodologije presojanja, ali ptice res izginjajo ali ne, a knjigi bodo brez težav sledili, tudi če ta del preskočijo. Najhujše, kar se jim pri tem lahko zgodi, je, da se jim bo zdela nekako brez glave, kar pa za knjigo, ki ima zgradbo priročnika, niti ni tako velika hiba. Težko pa bi avtorju očitali odločitev, da podatke, ki se v Evropi tiskajo kot znanost, predstavi na poljuden način. Njegov namen je bil namreč, problem spreminjanja narave (ki ga prikazuje s pticami kot svojevrstnimi kazalci dogajanja) približati vsem, ki jim ni vseeno, kaj se okoli njih dogaja, in ne le peščici slovenskih ornitologov in naravovarstvenikov, ki se teh sprememb že tako ali tako zavedajo. Temu je podrejen tudi dokaj širok pristop pri predstavitvi ogroženih ptic, od osnovnega opisa vrste z razkošno, barvno fotografijo na čelu (da si lahko tudi nepoznavalec natančno predstavlja ptico, o kateri teče beseda) do opisa življenjskega prostora. Ko že omenjam fotografije, še to. Pohvalno od avtorja je, da je pri izboru dajal prednost domačim naravoslovnim fotografom, občutek pa imam, da ga je pri nekaterih vrstah le nekoliko preveč zaneslo. Tako je razpon v kvaliteti fotografij zelo velik, na nekaterih pa je že kar "debela plast prahu". V besedilu je, poleg velike besedne "diverzitete", kar je še ena v nizu značilnosti, ki dajejo delu avtorski pečat, tudi kopica novih predlogov, kako slovensko poimenovati različne strokovne pojme.

Knjiga bo lepa popestritev knjižne police vsakemu Slovincu, ki mu je narava (ne le ptice) vsaj malo pri duši. Prav vsak izmed njih bo lahko v njej na prijeten način spoznal, katere ptice so pri nas ogrožene in zakaj, kakor tudi najnovejša izsledke o razširjenosti, številnosti in stabilnosti ptičjih populacij v Evropi. Odgovora na ključno vprašanje "Ali ptice res izginja-

jo?", pa le ne bo našel. Kot nakaže avtor, smo zaenkrat spoznali le vso zapletenost dinamike v naravi, tako da lahko takšen odgovor podamo samo za vsako vrsto posebej.

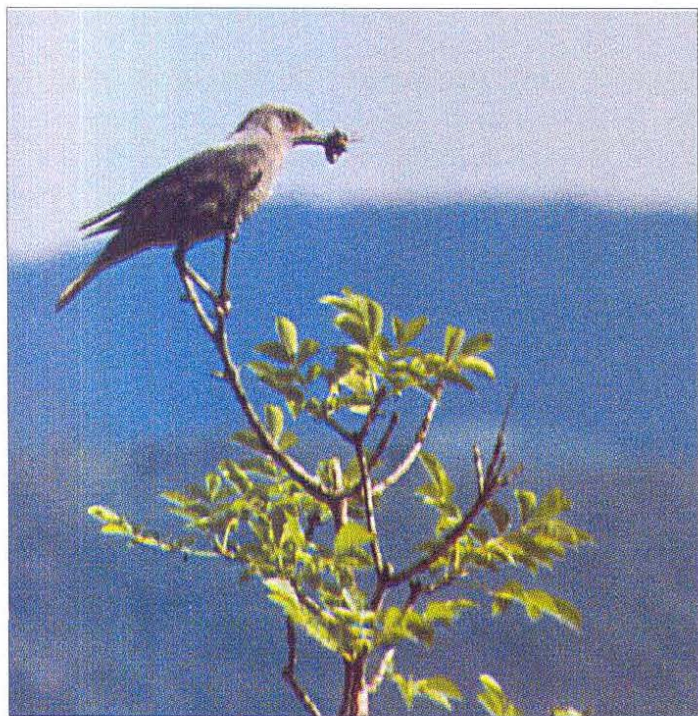
Ob koncu pa še velik, masten pljunek (naj mi avtor ne zameri, saj ni namenjen njemu). Kako lahko knjiga, ki je finančno podprta kar z dveh strani (MZT in Mobitel), stane kar okroglih 10.000 SIT? Ob takšni ceni je dodobra razvrednoten tudi velik del avtorjevega truda, da suhoparne številke spremeni v tekoče besedilo, razumljivo večini ljudem.

Davorin Tome

Skrivnostna fotografija Mystery photograph

Ni dolgo tega, ko smo se v tej rubriki spraševali tako kot danes: cipa ali škrjanec? Ob pogledu na fotografijo je negotovost upravičena, a se kljub temu zdi, da je ta dilema ustvarjena precej umetno, pojavlja se bolj pri določanju s fotografije kot v živo na terenu.

Vsekakor je nekaj sporočil s fotografije, objavljene v 89 št. *Acrocephalus*, dokaj jasnih: ptica ima zelo očitno svetlo nadočesno marogo, sorazmerno močan, čeprav ne ravno kratek kljun, po prsih,

Katera vrsta je to? Can you identify the species?

Hribski škrjanec *Lullula arborea*, Sv. Kirik, september 1998 (I. Geister)

še posebno ob straneh, pa izratite temne proge na peščeno rjavi podlagi. Ptica, gledano v celoti, učinkuje pršeno rumenorjavo. Perje je videti precej obrabljeno, kar naj bi se ujemalo z obdobjem kasne vegetacije, kar dopušča tudi navzočnost sicer nejasnega cvetu v prvem planu.

Močna progavost napeljuje na pomisel, da gre za katero od cip v jesenskem perju, vriskarico ali celo rdečegrlo cipo. Domneva, ki jo še podkrepljuje komaj opazna belina na zunanjih robovih repa, pa se šibi pod težo glave, ki je videti škrjančevsko robustna, in tudi kljun je videti za cipo premočan. Razen tega se pri cipah nadočesna maroga največkrat začne pred očesom, tako rekoč od kljuna.

No, na drugi, tokrat objavljeni fotografiji je videti tudi to, kar smo na prvi pogrešali: marogo, ki se vleče vse do zatilja in ga celo obkroža na način, ki spominja na dularja, škrjančevsko dolg kremelj na zadnjem prstu in črno belo znamenje na robu peruti. Vsak dvom je poslej odveč: pred nami je hribski škrjanec *Lullula arborea*, fotografiran v septembru 1998 na Sv. Kiriku nad Sočergo. Ptica je lahko samo skakljala, saj je imela poškodovano perut. Skrivnostna cvetlica je triumfettov glavinec *Centaurea triumfetti*.

Iztok Geister